

WYKŁAD 2

Stwierdzenie 1. Niech $T \in B(X, Y)$ i $x \in X$. Wówczas $\|Tx\| \leq \|T\|\|x\|$.

Stwierdzenie 2. Niech X, Y, Z będą przestrzeniami z normą i niech $S \in B(X, Y)$, $T \in B(Y, Z)$. Wówczas $T \circ S \in B(X, Z)$ i $\|T \circ S\| \leq \|T\|\|S\|$.

♡ Niech X_1 i X_2 będą przestrzeniami z normą. Wówczas na przestrzeni $X_1 \oplus X_2$ możemy zdefiniować normę na wiele sposobów. Sposób, który wybierzemy będzie następujący:

$$\|(x_1, x_2)\| = \max\{\|x_1\|, \|x_2\|\}.$$

Jeśli X_1 i X_2 są przestrzeniami Banacha, to przestrzeń $X_1 \oplus X_2$ (z normą jak wyżej) jest przestrzenią Banacha.

Przestrzeń skończenie wymiarowe.

Twierdzenie 3. Niech X będzie skończenie wymiarową przestrzenią z normą i niech $\{e_1, \dots, e_d\}$ będzie bazą X . Wówczas izomorfizm

$$\Lambda : \mathbb{K}^d \ni \begin{bmatrix} \lambda_1 \\ \vdots \\ \lambda_d \end{bmatrix} \mapsto \sum_{i=1}^d \lambda_i e_i \in X \quad (2.1)$$

jest homeomorfizmem, jeśli na $\mathbb{K}^d$ rozważymy normę

$$\left\| \begin{bmatrix} \lambda_1 \\ \vdots \\ \lambda_d \end{bmatrix} \right\| = \max\{|\lambda_1|, \dots, |\lambda_d|\}.$$

Dowód. Odwzorowanie (2.1) jest ciągłe, gdyż

$$\begin{aligned} \left\| \Lambda \begin{bmatrix} \lambda_1 \\ \vdots \\ \lambda_d \end{bmatrix} - \Lambda \begin{bmatrix} \mu_1 \\ \vdots \\ \mu_d \end{bmatrix} \right\| &= \left\| \sum_{i=1}^d (\lambda_i - \mu_i) e_i \right\| \\ &\leq \sum_{i=1}^d |\lambda_i - \mu_i| \|e_i\| \\ &\leq \max\{|\lambda_1 - \mu_1|, \dots, |\lambda_d - \mu_d|\} \sum_{i=1}^d \|e_i\|. \end{aligned}$$

Teraz przypuśćmy, że odwzorowanie odwrotne do (2.1) nie jest ciągłe. Wtedy jest ono nieciągłe w zerze. Istnieje zatem ciąg wektorów $(x_n)_{n \in \mathbb{N}}$ z X taki, że $x_n \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$, a ciąg $(u_n)_{n \in \mathbb{N}}$ wektorów z $\mathbb{K}^d$ określony przez

$$u_n = \Lambda^{-1} x_n$$

nie jest zbieżny do 0. Innymi słowy istnieje stała $\varepsilon > 0$ taka, że $\|u_n\| \geq \varepsilon$ dla nieskończenie wielu n . Wybierając odpowiedni podciąg możemy założyć, że

$$\|u_n\| \geq \varepsilon \quad (2.2)$$

dla wszystkich n .

Niech $v_n = \frac{u_n}{\|u_n\|}$. Wektory $\{v_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ należą do $(d-1)$ -wymiarowej sfery, która jako domknięty i ograniczony podzbiór $\mathbb{K}^d$ jest zwarta. Zatem istnieje podciąg $(v_{n_k})_{k \in \mathbb{N}}$ ciągu $(v_n)_{n \in \mathbb{N}}$ taki, że

$$v_{n_k} \xrightarrow{k \rightarrow \infty} v_\infty$$

i v_∞ należy do sfery (ma normę 1). Mamy

$$\Lambda v_n = \frac{1}{\|u_n\|} \Lambda u_n = \frac{1}{\|u_n\|} x_n \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0,$$

gdyż ciąg (x_n) jest zbieżny do zera, a ciąg współczynników $(\frac{1}{\|u_n\|})_{n \in \mathbb{N}}$ jest ograniczony (na mocy (2.2)).

Przechodząc do podciągów mamy

$$0 \neq v_\infty \xleftarrow[k \rightarrow \infty]{} v_{n_k} \xrightarrow[\frac{1}{\|u_{n_k}\|} x_{n_k}]{} \xrightarrow[k \rightarrow \infty]{} 0, \quad (2.3)$$

ponieważ Λ jest ciągłe, (2.3) stoi w sprzeczności z różnowartościowością Λ . $\square$

Wniosek 4. Niech $(X, \|\cdot\|)$ będzie skończenie wymiarową przestrzenią z normą.

- (1) Niech Y będzie przestrzenią z normą i niech $T : X \rightarrow Y$ będzie liniowe. Wówczas T jest ciągłe.
- (2) Niech $\|\cdot\|'$ będzie inną normą na X . Wówczas istnieją stałe M, m takie, że

$$m\|x\| \leq \|x\|' \leq M\|x\|$$

dla wszystkich $x \in X$.

- (3) Każdy zbiór domknięty i ograniczony w X jest zwarty.
- (4) X jest przestrzenią Banacha.

Dowód. Ad (1): Niech $\{e_1, \dots, e_d\}$ będzie bazą X i niech $\Lambda : \mathbb{K}^d \rightarrow X$ będzie homeomorfizmem (2.1). Niech

$$\Gamma : \mathbb{K}^d \ni \begin{bmatrix} \lambda_1 \\ \vdots \\ \lambda_d \end{bmatrix} \mapsto \sum_{i=1}^d \lambda_i T e_i \in X$$

Tak samo jak w przypadku odwzorowania Λ , dowodzimy, że Γ jest odwzorowaniem ciągłym. Jest również jasne, że

$$T = \Gamma \circ \Lambda^{-1}.$$

Ad (2): Rozważmy $\text{id} : X \rightarrow X$ jako odwzorowanie z $(X, \|\cdot\|)$ do $(X, \|\cdot\|')$. Jest ono ciągłe na mocy punktu (1). Jest ono zatem ograniczone, i jeśli $M = \|\text{id}\|$, to

$$\|x\|' = \|\text{id} x\|' \leq \|\text{id}\| \|x\| = M\|x\|$$

dla wszystkich $x \in X$. Podobnie dowodzimy istnienia stałej M' takiej, że

$$\|x\| \leq M' \|x\|'$$

dla wszystkich x . Teraz wystarczy położyć $m = \frac{1}{M'}$.

Ad (3): Niech $K \subset X$ będzie domknięty i ograniczony. Odwzorowanie $\Lambda^{-1} : X \rightarrow \mathbb{K}^d$ jest ciągłe, a więc ograniczone. Wynika stąd, że $\Lambda^{-1}(K)$ jest ograniczony:

$$\sup\{\|\Lambda^{-1}k\| \mid k \in K\} \leq \|\Lambda^{-1}\| \sup\{\|k\| \mid k \in K\} :$$

Jest on również domknięty, bo K jest domknięty, a Λ jest ciągłe.

Oznacza to, że $\Lambda^{-1}(K)$ jest zwarty, a więc $K = \Lambda(\Lambda^{-1}(K))$ jest zwarty (bo Λ jest ciągłe).

Ad (4): Niech $(x_n)_{n \in \mathbb{N}}$ będzie ciągiem Cauchy'ego w X i niech

$$K = \overline{\{x_n \mid n \in \mathbb{N}\}}.$$

Wówczas K jest domknięty i ograniczony, a więc zwarty (na mocy (3)). Stąd ciąg $(x_n)_{n \in \mathbb{N}}$ ma zbieżny podciąg $(x_{n_k})_{k \in \mathbb{N}}$. Ale jeśli ciąg Cauchy'ego ma podciąg zbieżny do pewnej granicy x , to ciąg ten jest również zbieżny do x . $\square$

Różniczkowanie.

♡ Od teraz wszystkie przestrzenie wektorowe będą nad ciałem $\mathbb{R}$.

♡ Niech X, Y będą przestrzeniami Banacha. Niech $U \subset X$ będzie zbiorem otwartym i niech $F : U \rightarrow Y$. Niech $x \in U$. Powiemy, że odwzorowanie F jest różniczkowalne w x , jeśli istnieje operator $T \in B(X, Y)$ taki, że

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (F(x+h) - F(x) - Th) = 0.$$

♡ Niech X, Y będą przestrzeniami Banacha. Niech $U \subset X$ będzie zbiorem otwartym i niech $F : U \rightarrow Y$. Dla $T \in B(X, Y)$ i $h \in X$ niech

$$r(x, h) = F(x + h) - F(x) - Th$$

(oczywiście h nie może być zupełnie dowolny, ale zawsze można h brać z pewnego otoczenia $0 \in X$). Odwzorowanie F jest różniczkowalne w x wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje takie T , że

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{\|r(x, h)\|}{\|h\|} = 0. \quad (2.4)$$

Wielkość $r(x, h)$ nazywamy *resztą*, a własność (2.4) oznacza, że $r(x, h)$ jest *małą wyższego rzędu niż h* . Jest jasne, że wówczas także

$$\lim_{h \rightarrow 0} r(x, h) = 0.$$

Stwierdzenie 5. *Odwzorowanie różniczkowalne w punkcie x jest ciągłe w x .*

Dowód. Jeśli F jest różniczkowalne w x , to

$$F(x + h) - F(x) = Th + r(x, h)$$

i $r(x, h)$ jest małą wyższego rzędu niż h . Zatem

$$\lim_{h \rightarrow 0} (F(x + h) - F(x)) = \lim_{h \rightarrow 0} Th + \lim_{h \rightarrow 0} r(x, h).$$

Prawa strona tej równości jest równa zero (bo T jest z założenia operatorem ciągłym). □

Stwierdzenie 6. *Niech F będzie różniczkowalne w x i niech $T, S \in B(X, Y)$ będą takie, że*

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (F(x + h) - F(x) - Th) = 0 = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (F(x + h) - F(x) - Sh).$$

Wówczas $T = S$.

Dowód. Z założenia o różniczkowalności F w x wynika, że dla każdego ciągu wektorów $(h_n)_{n \in \mathbb{N}}$ z przestrzeni X zbieżnego do 0 mamy

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{\|h_n\|} (F(x + h_n) - F(x) - Th_n) = 0 = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{\|h_n\|} (F(x + h_n) - F(x) - Sh_n).$$

Stąd,

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{\|h_n\|} [(F(x + h_n) - F(x) - Th_n) - (F(x + h_n) - F(x) - Sh_n)] = 0$$

Innymi słowy

$$\lim_{n \rightarrow \infty} (S - T) \frac{h_n}{\|h_n\|} = 0.$$

Jeśli $S \neq T$, to $\|S - T\| > 0$, więc istnieje ciąg wektorów $(u_n)_{n \in \mathbb{N}}$ o normie 1 takich, że

$$\|Su_n - Tu_n\| > \|S - T\| - \frac{1}{n}$$

dla wszystkich n . Kładąc $h_n = \frac{1}{n}u_n$ otrzymujemy sprzeczność. □

♡ Niech X, Y będą przestrzeniami Banacha. Niech $U \subset X$ będzie zbiorem otwartym i niech $F : U \rightarrow Y$. Niech $x \in U$ i niech F będzie różniczkowalne w x . Operator $T \in B(X, Y)$ taki, że

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (F(x + h) - F(x) - Th) = 0.$$

nazywamy *po pochodną* odwzorowania F w punkcie x i oznaczamy symbolem $F'(x)$. Czasami pochodną nazywa się też *po pochodną Frecheta* lub *mocną pochodną* odwzorowania F .

Powiemy, że odwzorowanie F jest różniczkowalne w U , jeśli jest różniczkowalne w każdym punkcie zbioru U . Jeśli F jest różniczkowalne w U , to pochodną F interpretujemy jako odwzorowanie

$$F' : U \ni x \longmapsto F'(x) \in B(X, Y). \quad (2.5)$$

Odwzorowanie F jest *klasy C^1* (inaczej: jest *różniczkowalne w sposób ciągły*), jeśli odwzorowanie (2.5) jest ciągłe.

Twierdzenie 7. Niech X, Y, Z będą przestrzeniami Banacha i niech $U \subset X$ i $O \subset Y$ będą zbiorami otwartymi. Niech $x \in U$ i niech

$$\begin{aligned} F &: U \longrightarrow Y, \\ G &: O \longrightarrow Z \end{aligned}$$

będą odwzorowaniami takimi, że $F(U) \subset O$ i F jest różniczkowalne w x , a G jest różniczkowalne w $F(x)$. Wówczas Odwzorowanie $G \circ F$ jest różniczkowalne w x i

$$(G \circ F)'(x) = G'(F(x)) \circ F'(x).$$

Dowód. Wiemy, że

$$\begin{aligned} \lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (F(x+h) - F(x) - F'(x)h) &= 0, \\ \lim_{k \rightarrow 0} \frac{1}{\|k\|} (G(F(x)+k) - G(F(x)) - G'(F(x))k) &= 0. \end{aligned}$$

Oznaczmy

$$\begin{aligned} r_F(x, h) &= F(x+h) - F(x) - F'(x)h, \\ r_G(F(x), k) &= G(F(x)+k) - G(F(x)) - G'(F(x))k. \end{aligned}$$

Niech $k(h) = F(x+h) - F(x)$. Oczywiście $k(h) \xrightarrow{h \rightarrow 0} 0$, a ponadto

$$\begin{aligned} G(F(x+h)) &= G(F(x) + k(h)) \\ &= G(F(x)) + G'(F(x))k(h) + r_G(F(x), k(h)) \\ &= G(F(x)) + G'(F(x)) [F(x+h) - F(x)] + r_G(F(x), k(h)) \\ &= G(F(x)) + G'(F(x)) [F'(x)h + r_F(x, h)] + r_G(F(x), k(h)) \\ &= G(F(x)) + G'(F(x))F'(x)h + \underbrace{G'(F(x))r_F(x, h) + r_G(F(x), k(h))}_{R(x, h)}. \end{aligned}$$

Wykażemy teraz, że $R(x, h)$ jest małą wyższego rzędu niż h . Mamy

$$\frac{\|R(x, h)\|}{\|h\|} \leq \frac{1}{\|h\|} \|G'(F(x))r_F(x, h)\| + \frac{1}{\|h\|} \|r_G(F(x), k(h))\|.$$

Na początek szacujemy pierwszy składnik:

$$\frac{1}{\|h\|} \|G'(F(x))r_F(x, h)\| \leq \|G'(F(x))\| \frac{\|r_F(x, h)\|}{\|h\|} \xrightarrow{h \rightarrow 0} 0.$$

Natomiast drugi składnik przepisujemy tak:

$$\frac{1}{\|h\|} \|r_G(F(x), k(h))\| = \frac{\|k(h)\|}{\|h\|} \frac{\|r_G(F(x), k(h))\|}{\|k(h)\|}.$$

Skoro $\|k(h)\| = \|F(x+h) - F(x)\| = \|F'(x)h + r_F(x, h)\|$, mamy

$$\frac{\|k(h)\|}{\|h\|} \leq \frac{\|F'(x)\| \|h\|}{\|h\|} + \frac{\|r_F(x, h)\|}{\|h\|},$$

czyli czynnik ten jest ograniczony. Różniczkowalność G w $F(x)$ mówi natomiast, że

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{\|r_G(F(x), k(h))\|}{\|k(h)\|} = 0.$$

□

♡ Zauważmy, że z twierdzenia 7 wynika, że złożenie odwzorowań klasy C^1 jest odwzorowaniem klasy C^1 . Aby to zobaczyć wykorzystujemy wzór $\|TS\| \leq \|T\| \|S\|$ aby wykazać, że jeśli operator T zależy w sposób ciągły od parametru x i S także zależy w sposób ciągły od x , to TS także zależy w sposób ciągły od x :

$$\begin{aligned} \|S(x)T(x) - S(x_0)T(x_0)\| &\leq \|S(x)T(x) - S(x)T(x_0)\| + \|S(x)T(x_0) - S(x_0)T(x_0)\| \\ &\leq \|S(x)\| \|T(x) - T(x_0)\| + \|S(x) - S(x_0)\| \|T(x_0)\|. \end{aligned}$$